

duus esset Angelus superior omnibus jam creatis, eo ipso supremus Angelus nunc creatus non cognosceret omnia extra se per unam speciem, quia saltem haberet duas, unam Angeli superioris creandi, et aliam reliquarum rerum. Unde tandem concluditur, nunquam posse ascendendo perveniri ad Angelum, qui vel sine specie cognoscat alia a se, vel qui non per pauciores species omnia cognoscat, quam alius sibi inferior in essentia. Nam inferior ultra species rerum inferiorum semper habet aliam speciem sui superioris, quam ipse superior non habet, cum per suam substantiam se intelligat.

13. *Replicatio.—Expeditur.*—Dices, saltem sequitur, Angelum inferiorem cognoscere omnia alia a se per speciem æque universalem ac superiorem Angelum, quod non minus repugnat dictis, quam cognoscere per æqualem specierum numerum. Sequela patet, quia uterque cognoscat omnia sibi inferiora per unam speciem. Hoc autem repugnare probatur, quia si Angelus in natura superior inferiorem superat in universalitate specierum, de omnibus rebus et objectis debet universaliores species habere, quia omnes et singulæ species debent esse proportionatæ lumini ejus, cui infunduntur. Respondetur tamen facile, negando sequelam, quia dato Angelo cognoscente omnia alia a se per unam speciem, per illam speciem non cognoscat seipsum: at superior Angelus cognosceret illum proxime inferiorem sibi simul cum aliis rebus omnibus per unam speciem, et ita licet uterque cognosceret omnia sibi inferiora per unam tantum speciem, nihilominus illa species in superiori esset universalior, quia plus aliquid repræsenteret, nimirum ipsum Angelum inferiorem.

14. *Uterioris instantiæ solutio.*—Sed instabis: nam saltem ille Angelus inferior cognoscat superiorem per unicam speciem, sicut Angelus ipse inferior cognoscat se per suam essentiam. Respondeo, hoc nullum esse inconveniens, quia superior Angelus altiori modo se cognoscat, scilicet per essentiam suam, et non per speciem comparatio autem in universalitate inter proprias species, et cognitiones, quæ ab illis procedunt, facienda est. Imo addo, etiam duos Angelos inter se inæquales cognoscere tertium utrique superiorem per species particulares, id est, repræsentes illum solum Angelum superiorem, quia respectu suorum superiorum nullus inferior Angelus est capax universalium specierum, ut supra dixi. Unde necessario sequitur, unumquemque An-

gelum inferiorem cognoscere omnes superiores suos per singulas species eorum, et quoad hoc nullam esse differentiam inter inferiores Angelos, etiamsi inter se inæquales sint. Neque hoc est inconveniens, aut repugnans dictis, quia non est necesse, ut in omnibus, et singulis speciebus intelligibus omnis Angelus superior excedat inferiorem quoad numerum rerum repræsentalium, sed satis est, quod indefinite aliquas species habeat universaliores in illo modo repræsentalium. Item quia comparatio hæc in universalitate supponere debet in speciebus capacitatem universalis repræsentalium: nullus autem Angelus est capax universalium specierum respectu suorum superiorum, imo nec respectu æqualium, sed tantum respectu inferiorum, et ideo excessus in universalitate invenitur in speciebus quæ res inferiores repræsentalium, non vero in his, per quas superiores vel æquales cognoscunt.

15. *Progreditur proxima solutio.*—Nihilominus tamen semper species superioris Angeli erit perfectior in Angelo proxime inferiori quam in remoto, seu minus perfecto, quia in unoquoque est juxta modum recipientis, et in eo, qui propinquius ad superioris perfectionem accedit, est principium perfectioris cognitionis. Sicut etiam supposita distinctione numerica inter Angelos, perfectiorem speciem intelligibilem habet unus Angelus alterius Angeli ejusdem speciei, quam inferior Angelus de eodem habeat, etiamsi neutra species sit proprie universalis in pluribus rebus repræsentalium, juxta ea, quæ diximus, quia unus Angelus perfectius, et exactius per suam speciem cognoscat sibi æqualem, quam inferior Angelus eundem sibi superiorem cognoscat. Dices, hunc excessum cognitionis provenire ex lumine, non ex specie, ita enim contingit inter homines, per species æquales unum visum meliorem perfectius eandem rem videre, vel intellectum acutiorem melius eandem rem penetrare: sicut etiam melior artifex eodem instrumento effectum perfectiorem efficit. Respondetur imprimis, hoc ipsum in hominibus esse defectuosum, et minus perfectum: nam ad consummatam perfectionem pertinet, ut instrumentum sit proportionatum principali virtuti. Unde licet demus, meliorem artificem cum eodem instrumento perfectius operari quam artificem inferiorem, nihilominus idem melior artifex perfectius operaretur, cum instrumento aptiori, quam cum minus apto. Cum ergo in natura angelica omnia esse debeant ornatissima, et cum magna proportionem,

quo meliori lumine Angelus cognoscit aliquod objectum, eo etiam habet speciem meliorem, perfectiorique modo repræsentalium idem objectum. Et fortasse etiam in visu, et intellectu hominis sicut est inæqualitas in perfectione individuali, ita etiam esse potest inter species visivas, aut intellectuales quia ab acutiori intellectu abstrahuntur subtiliores, et meliores, ac efficaciores, saltem per se loquendo, et nisi impedimenta intercedant.

16. *Thomistarum quorundam responsio alia.*—Addunt etiam nonnulli ex Thomistis, non solum superiorem Angelum habere universaliores species indefinite, sed etiam universaliter, singulas species superioris Angeli esse universaliores singulis speciebus Angeli inferioris. Distinguunt autem duplicem universalitatem, unam in multitudine rerum repræsentalium, aliam in modo repræsentalium eandem rem, ita ut per illam possint plures rationes ejusdem rei cognosci, quam per aliam. Et de priori universalitate fatentur non esse necessarium ejus excessum in omnibus, et singulis speciebus superioris Angeli: quod non solum de speciebus repræsentalium res superiores, sed etiam de speciebus rerum inferiorum aliqui infirmant. De posteriori autem universalitate aiunt, saltem excessum ejus necessarium esse in omnibus speciebus Angeli superioris respectu omnium rerum tam superiorum, quam inferiorum, quia superior Angelus, etiamsi per eandem vel easdem species aliqua cognoscat, semper cognoscit plures rationes talium rerum, etiamsi res plures non cognoscat, et ita semper quoad hoc habebit aliquo modo universaliores species. Hanc distinctionem indicat divus Thomas, quæstion. 8, de Verit., art. 10, ad 2, et illa utitur Capreolus, supra ad 4, Aureoli ad expediendam difficultatem propositam, et sequitur Soneinius, in Metaphysica, quæstion. 60, ad 1.

17. *Displicet ex parte.*—Verumtamen doctrina hæc non recte accommodatur ad species, quas unusquisque Angelus de rebus se inferioribus habet. Quia respectu earum non potest species perfectioris Angeli repræsentalium universaliter (ut sic dicam) eandem rem quam species Angeli minus perfecti, repræsentalium nimirum perfectiori Angelo plures rationes illius rei, quam minus perfecto. Quia Angelus inferior per species de rebus se inferioribus cognoscit eas perfecte ex parte ipsarum rerum, quia non solum quidditative, sed etiam comprehensive res illas cognoscit, utique quantum ad essentiam, proprietates, totamque capacitatem

naturalem illarum, ergo respectu talium rerum non potest species esse universalior in modo, sed esse debet in numero rerum repræsentalium. Probatur consequentia, quia non satis intelligi potest, quomodo inter duas cognitiones comprehensivas ejusdem rei una sit universalior alia in modis, illæ ratione sunt intrinsecæ, et connaturales, vel extrinsecæ ordinis naturalis, vel extrinsecæ ordinis supernaturalis. Primæ necessario cognoscuntur per cognitionem comprehensivam, ut est per se notum, mediæ autem antequam rei adhæreant, etiam cognoscuntur per easdem species, saltem ut possibles, si tamen jam sint in re etiam cognoscuntur per eandem speciem, quia erit principium non tantum comprehendendi, sed etiam intuendi rem, ultimæ vero non cognoscuntur per species naturales, et ideo ad rem non faciunt, quia tam a superiori, quam ab inferiori Angelo ex vi specierum naturalium ignorantur, ut infra videbimus. Igitur major, vel minor universalitas specierum respectu inferiorum rerum, in multitudine rerum repræsentalium ponenda est.

18. *Ex parte admittitur.*—At vero respectu Angelorum superiorum probabiliter defendi potest modus loquendi Capreoli: nam probabile est, Angelum inferiorem non comprehendere superiorem. Unde fit consequens, quod ex duobus inferioribus inter se inæqualibus, qui magis accedit ad Angelum utroque perfectiorem, magis etiam penetret naturam ejus et virtutem, ac operandi modum, ac proinde ut plures rationes, ac modos in ipso, vel in se, vel in ordine ad effectus, quos potest efficere, cognoscat, ergo consequenter etiam habebit speciem universalioris dicto modo respectu illius Angeli superioris, quam Angelus seipso inferior habeat. Unde distinctio illa probabiliter acceptari potest, dummodo cum partitione accommodata singula ejus membra cum respectu ad res inferiores, vel superiores accommodentur. Nam respectu inferiorum est propria universalitas plurium rerum repræsentalium: respectu autem superiorum est tantum in modo repræsentalium. Et præterea hic posterior modus non est certus, sed probabilis, quia non est certum, Angelum inferiorem non comprehendere superiorem, quod postea examinandum est.

19. *Ultima instantia.*—Sed superest ultima instantia, quia si supremus Angelus, qui nunc est, cognoscit omnia, quæ sunt infra ipsum, per unam speciem, ut supponitur et posito alio Angelo superiori isto, solum excederet

ipsum quoad universalitatem speciei, quia per unam speciem cognosceret et ipsum Angelum sibi proxime inferiorem, et cætera omnia ipsis inferiora: in numero autem specierum solum esset differentia, quia primus Angelus omnia præter seipsum per unam speciem cognoscit, secundus vero habet peculiarem speciem primi Angeli et alia omnia præter se, et superiorem per aliam speciem cognoscit: si hoc (inquam) ita est, ut a nobis respondendo dictum est, eadem ratione et proportione idem dicendum esset nunc de secundo Angelo respectu primi, et de tertio respectu secundi, et sic usque ad ultimum. Atque ita ultimus Angelus per unam tantum speciem omnia, quæ infra ipsum sunt, cognosceret, et solum de Angelis haberet multiplicatas species, et singulas de singulis tam superioribus, quam æqualibus: et similiter ascendendo ab infima specie Angelorum ad penultimam, Angelus proximus infimo per unam speciem intentionalem cognosceret omnes res materiales, et præterea omnes Angelos sibi inferiores, et solum de superioribus, et æqualibus haberet multiplicatas, et particulares species, et sic consequenter de cæteris, per singulas species ascendendo. Consequens videtur incredibile, ergo. Sequela videtur clara ex paritate rationis et proportionis. Nam ita se habet ultimus Angelus ad res sibi inferiores quoad proportionalem excessum in perfectione, sicut alius quilibet superior ad omnia inferiora sibi, ergo etiam eodem modo se habet quoad universalitatem cognitionis et speciei, servata proportione. Falsitas consequentis patet, tum quia nullum est fundamentum ad tribuendam infimo Angelo tantam universalitatem in cognoscendo: tum etiam quia sub infimo Angelo immediate est anima rationalis, quæ non nisi per species particulares singulas res cognoscit, ergo non est verisimile, fieri immediate transitum ad Angelum tantam universalem cognitionem habentem: tum præterea, quia difficilius videtur simul representari per unam speciem omnia materialia, cælos, elementa, mixta, animantia omnia et omnes homines, quam representari simul duos Angelos æquales, vel duas species angelicas proxime superiores, sed infimus Angelus non potest cognoscere duos sibi superiores, vel æquales per unam speciem, ergo nec omnia materialia per unam speciem.

20. *Ejus responsio.*—Respondeo concedendo, hoc totum valde probabiliter sequi ex illa hypothesi, quod unus Angelus omnia sibi inferiora tam spiritualia, quam materialia per

unam speciem cognoscat. Neque hoc posito sequitur aliquid contra varietatem specierum juxta perfectionem Angelorum, quia jam diximus, hanc universalitatem spectandam esse respectu rerum inferiorum. Unde licet supponatur, quod singuli Angeli cognoscant res omnes sibi inferiores per unam speciem, nihilominus multitudo rerum inferiorum Angelo perfectiori semper est major, quam multitudo rerum sub Angelo minus perfecto contenta, quia sub priori continentur etiam ipse Angelus minus perfectus et omnes illi æquales, qui tamen sub posteriori non comprehenduntur, et ideo species superioris Angeli semper universalior. Verumtamen saltem sequitur ex illa hypothesi, unumquemque Angelum unam tantum habere speciem universalem proprie, et ex multitudine rerum representatarum, scilicet, illam qua omnia sibi inferiora cognoscit: nam circa reliqua non habet hoc modo species universales, ut dixi, sed ad summum alio modo improprio supra explicato circa solos superiores. Quoniam autem propter argumenta facta difficile creditur est, in omnibus Angelis etiam infimis esse species adeo universales respectu rerum inferiorum, cum sint particulares respectu æqualium, vel superiorum; ideo vel neganda est illa hypothesi, et procedendum juxta dicta in priori modo respondendi: vel neganda est sequela etiam data hypothesi, et consequenter neganda est proportio. Et ratio reddi potest, quia quo spiritualis substantia est majoris perfectionis substantialis, eo habet lumen eminentius cum speciali excellentia et universalitate, quam non possunt attingere inferiores substantiæ, etiamsi in infinitum sub illa perfectiori multiplicentur. Sed quia hoc non facile potest convenienti ratione explicari, priorem modum præferendum censeo. De qua re aliquid addemus infra, tractando, quomodo possint Angeli plura simul intelligere.

CAPUT XVII.

UTRUM ANGELI NATURALITER HABEANT INDITAM SPECIEM DEI PROPRIAM, PER QUAM IPSIUS ESSENTIAM DIRECTE, ET IMMEDIATE COGNOSCANT.

1. *Deus proportionatum objectum intellectus Angelici.* — *Status questionis.* — Quamvis DEUS in genere entis excellentior sit omnibus rebus creatis, nihilominus in ratione objecti intelligibilis habet quamdam majorem proportionem cum natura intellectus angelici, quam multæ res creatæ, ratione cujus sub naturali

objecto intellectus aliquo modo comprehenditur. Ob hanc ergo rationem optime in hunc locum cadit disputatio de DEO ut ab Angelo naturaliter cognoscibili, postquam de aliis objectis naturalibus dictum est, et prius quam de liberis, et supernaturalibus dicamus. Circa Deum autem distinguendi sunt duo modi cognoscendi, supra tractati, scilicet, directe, et per solum medium incognitum, quale est species, vel indirecte, seu per aliud medium cognitum, et de hoc posteriori modo dicemus capite sequenti. Nunc de priori breviter dicendum est, supponimusque ex fidei doctrina, Angelos non posse naturaliter videre Deum sicuti est, visione clara, et intuitiva, illa enim nemini, nisi per gratiam communicatur, ut in superiori tomo dictum est. Ad illam ergo visionem eliciendam certum est, non habuisse Angelos connaturalem speciem Dei, sed an habuerint illam ad aliud genus naturalis cognitionis Dei minus perfectæ, sed tamen directæ et immediatæ, hoc controvertitur. Supponimus autem cognitionem Dei immediatam per speciem ejus non posse esse, nisi per speciem propriam Dei, per quam quidditative, ut in se est, cognoscatur: tum quia omnis alia cognitio est vel confusa, vel per negationem, vel connotationem, seu analogiam ad aliud, et ideo esse non potest, nisi per medium cognitum et speciem ejus, vel aliquam ad instar ejus formatam, quæ proinde supponit cognitionem ejusdem medii, et per illud tendit in Deum: tum etiam quia per speciem non potest haberi certa, et evidens cognitio, nisi per illam res proprio conceptu, et prout in se est, cognoscatur: nam inde tantum oritur evidentia rei, quando non est per causam, vel effectum. Hic autem agimus de cognitione naturali Dei certa, et evidente, ergo ut sit immediata ex vi solius speciei, oportet, ut per illam speciem cognoscatur Deus proprio, et quidditativo conceptu, et de tali specie est quæstio, an sit Angelis connaturalis, et ideo a principio eis indita fuerit.

2. *Prima sententia affirmans.*—Prima opinio affirmat, omnes Angelos in via habuisse speciem propriam Dei, per quam illum in se, et immediate, ac proprio conceptu cognoscere potuerunt. Ita sentit Scotus, in 2, d. 3, q. 9, et in 4, d. 49, q. 11. Quibus locis illam speciem vocat et naturalem, quia est principium cognitionis naturalis, et supernaturalem, quia a Deo libere infunditur, nec potest aliter comparari, quod est dicere esse naturalem quoad substantiam, supernaturalem autem quoad

modum. Verumtamen si in substantia naturalis est, quia Angelus est in potentia naturali ad illam, et quia complet cum intellectu Angeli potentiam activam naturalem ejusdem cognitionis Dei naturalis, profecto simpliciter, et omnimodo naturalis est. Quia quod a solo Deo fiat liberè, non satis est, ut supernaturalis quoad modum dicatur, tum quia non habet alium modum magis connaturalem, quo fieri possit, tum etiam quia Deus facit illam ita exigente Angeli natura, tum denique quia alias etiam generatio hominis ratione creationis animæ, supernaturalis dicenda esset. Quamvis autem hoc ad usum vocis pertinere videatur, ad intelligendos auctores, et discernendas opiniones est necessarium: nam Scotus sequitur aperte Bassolus in 2, d. 3, quæst. 3, art. 2, § *Contra istam*; et tamen in modo loquendi ait, non posse Angelum cognoscere naturaliter Deum per speciem, et nihilominus id posse per speciem supernaturaliter impressam, et deinde supernaturalitatem non aliter, quam Scotus declarat, ac tandem fatetur, per talem speciem semel acceptam Angelum naturaliter cognoscere Deum, sicut est, abstractivè: nam quod hæc duo non repugnent, ipse late defendit in quæst. 1 Prologi, art. 2, et idem tenet Major in 2, d. 3, quæst. 2, et nihil distinguit de naturali, et supernaturali, insinuat tamen eundem sensum in solut., ad 5. Inclinat Marsilius in 2, quæst. 7, a 1, in 2 ejus p., concl. 8. Item Ochamus ibi quæst. 14 et 15, et quæst. 1 Prologi, art. 5, in principio, et ad dub. 9, et 10, et ibi Aliacensis, quæst. 1, art. 2, Gabriel, quæst. 1, art. 3, et 2, d. 3, quæst. 2, art. 3, in 2, illius p. concl. 3, qui de possibili loquuntur, asserendo, de facto vero dubitando, quia non putant esse modum omnino naturalem, in quo etiam cum dicta ambiguitate loquuntur.

3. *Fundamentum superioris sententiæ.*—Fundamentum hujus sententiæ est, quia non repugnat dari hujusmodi speciem Dei propriam, quæ sit principium cognoscendi illius essentiam abstractivè, et talis cognitio non excedit vires naturales Angelorum, si eis talis species detur, ergo data est illis. Consequentia clara est ex superius dictis, quia connaturale est Angelo habere species omnium rerum, quas naturaliter potest cognoscere, et ad omnes actus cognitionis naturali suo lumini in proportionatos. Antecedens vero quoad priorem partem probatur primo, quia notitia abstractiva non includit intuitivam, sed ab illa prescendit, ergo potest esse sine illa, ergo potest dari species representans Deum abstractivè